

František Xaver Svoboda (1860-1943)

Psán nejčastěji F.X.Svoboda. Působil v řadě literárních spolků. Manžel spisovatelky Růženy Svobodové. Vystudoval v Praze reálku, ale techniku již nedokončil. Pracoval jako praktikant na pražském magistrátu, od 1889 byl úředníkem České spořitelny a od roku 1910 žil na penzi v Praze a Mníšku. Autor rozsáhlého básnického, prozaického a dramatického díla, reagující zejména věcnou evokací krajinných nálad na lumírovskou poetiku, jako prozaik a dramatik realistickým zobrazováním hmotného i morálního rozkladu tradičních rodin. Pozornost zaostřil i na psychologicky odstíněnou kresbu ženských postav.

Přispíval do časopisu Lumír, Zlatá Praha, Zvon, Osvěta, Lípa aj.

Ve své době byl znám jako autor neobyčejně rozsáhlého prozaického a dramatického díla, východiskem však pro něj byla poezie. Debutoval verši v časopise Naší mládeži (1877) a v Almanachu české omladiny (1879). Jeho prvotním dílem byly sbírky pojmenované Básně. V počátečních verších se výrazně odlišoval bezprostředností pocitů a nálad lyrického subjektu i překvapivou konkrétností a výrazovou oproštěností od reflexivnosti, alegorizace a stylizátorství poetických témat lumírovců. V lyrice se mu dařilo vystihnout poetičnost všedního života s pomocí věcného detailu-ten navazoval intimitu výpovědi a evokoval atmosféru celé básně. V milostných a hlavně v přírodě popisných verších vyjadřovala především prchavou náladu, jejíž významnou komponentou byla vzpomínka. Na tyto rysy básnických prvotin navázala později i Svobodova lyrika, v níž pojímal přírodu a s ní spojený venkov. Svoboda se snažil vyvarovat proměn moderní poezie (platí to i v některých jeho prózách). Sám ve svých počátcích předznamenal některá její směřování- zejména lyrický impresionismus 90.let. Toto postavení dosvědčuje i jeho veršovaná epika: romány a povídky (v nichž rozvíjel intimní milostné příběhy) např. Koketky, ženichové a nevěsty, román Dcerka mlynářova aj.)

Smysl pro konkrétní detail a věcnost zobrazení se projevil i v jeho prvních dramatech (uvedena na scéně spolu s hrami M. A. Šimáčka a bratří Mrštíků v Nár. Divadla). Hry z každodenního života spojuje pojetí dramatické postavy a jejího jednání jako jevů zcela determinovaných okolím, v němž žije. Důsledkem toho byla proměna podoby dramatického děje, v němž se namísto konstrukce-zápletky-přímého střetu uplatňoval spíše vývoj (sociálně a psychologicky motivovaný) dějových fází. Většinu dramatické tvorby tvořily komorní hry o krizích v měšťáckých rodinách (neúspěšný-tragický střet mravně citících žen s morální vyprázdněností okolí).

V prozaické tvorbě se uplatňovala autorova snaha prohloubit psychologicky orientovaný obraz jedince o jeho vazby k rodině, rodu, kraji, přírodě, prostředí, společnosti. V románovém a novelistickém díle soustřeďoval F. X. Svoboda pozornost k osudům žen určeným erotickými vztahy - s psychologickou jemností odstiňoval v drobnějších povídkách a doplňoval drobnokresbou vizuálních detailů prostředí (oblečení, interiéry, gesta).